

PRÒLEG

Totes les construccions que formen el nostre ric patrimoni monumental tenen la seva història, més o menys coneguda segons la documentació conservada i la recerca que s'hagi pogut fer. La majoria també tenen històries i llegendes que testimonien la importància que han tingut per a la gent que hi han viscut a recer. Aquestes narracions que enriqueixen la cultura popular d'un país són una barreja d'imaginació i de realitat, però són sempre una bona prova de la fascinació que ha provocat sobre les persones aquelles velles pedres plenes de misteri, inseparables del seu paisatge i tan arrelades al seu cor. Pensem per un moment com seria de diferent la nostra quotidianitat sense aquelles referències emblemàtiques que presideixen el ritme diari de les societats, de vegades tan atrafegat que no hi ha temps per gaudir-les, però sempre són una alenada de tranquil·litat saber que hi són sempre, com a autèntics referents de la nostra identitat.

Cristina Mayench ha sabut en les cinc històries que hi ha en aquest volum transmetre el fort atractiu que ha tingut Lo Castell de Lleida en la infantesa d'aquelles persones que el gaudiren a mitjan segle passat, com a espai habitual dels seus jocs, del seu aprenentatge amb la colla d'amics per a la futura vida d'adults. Les cinc narracions són una autèntica delícia, acompanyades per uns esplèndids dibuixos, i per aquells que estem al voltant del mig segle de vida ens porten a la memòria moltes de les nostres aventures, imaginades i reals, que també hem viscut en aquells vells baluards, per aquells túnels foscos que comuniquen els dos nivells defensius de la gran fortalesa militar que fou el Castillo Principal de Lleida, la qual ha tingut

com a autèntic moll de l'os l'esplendorosa Seu Vella. Llavors no sabíem ben bé la dura història d'aquest singular patrimoni que és el símbol de Lleida, ignoràvem que la ciutat tenia, com ha de ser, el barri noble al voltant de la seva catedral i que els desastres que porten sempre les guerres originaren l'aspecte tan diferent que té avui, és a dir la destrucció de les cases més notables i la construcció en el seu lloc d'una fortificació moderna, d'una autèntica ciutadella; d'aquell vell passat medieval restaren per donar aixopluc a la tropa i a la seva impedimenta l'important Castell del Rei i la vella catedral, els quals, per tant, hagueren de transformar-se per als nous usos de quarter i de magatzems que s'imposaren a partir del segle XVIII, tan diferents dels originals, però que si més no ara donen una originalitat excepcional al conjunt monumental del Turó de la Seu Vella.

Penso que molts dels lectors d'aquestes meravelloses històries tornaran a la Lleida de mitjan segle XX i els qui no la conegueren tenen una manera planera i simpàtica de conèixer-la gràcies a la sensibilitat de l'autora, que no solament s'ha quedat en l'anècdota simpàtica i engrescadora dels "usos" infantils de Lo Castell de Lleida, sinó que ha sabut reflectir la vida d'aquella ciutat petita tan diferent a la d'ara, però des de la perspectiva d'aquest segle XXI que ja fa una bona dècada que hem començat. Cristina Mayench ens posa un autèntic passadís cap al passat de Lleida de fa uns setanta anys i ho fa gràcies a les pedres i als secrets de l'estimat Castell; no és solament un viatge nostàlgic, sinó més aviat l'actual realitat vital de les persones entrevistades amb una bona memòria de quan eren... una mica més joves!

Joan-Ramon GONZÁLEZ PÉREZ
President de l'Associació
Amics de la Seu Vella de Lleida

POUS

El Pere és gran i té temps, potser massa temps. De vegades només fa que pensar i recordar coses del passat. Per això tres cops per setmana recull de l'escola el David, el seu nét de cinc anys, i assegut al banc mira com juga amb els amics a la placeta del barri mentre vigila que s'acabi el berenar.

“És curiós com juguen els nens” —pensa tot escampant la mirada per la zona de jocs per als més petits. “S’encaparren en tota mena de joguines ben estranyes que veuen a la televisió, que els pares corren a comprar com bojos, no sigui cas que s’esgotin i no les tinguin el dia

de Reis. Però a l'hora de la veritat, ja ho diu la gent, es diverteixen més amb les capses que no pas amb el que hi ha dins... Quins collons! A més, mira-te'ls! Pel que veig en realitat no han canviat tant les coses: un nen petit el que vol és córrer, jugar a pilota, ser un heroi... Igual que abans. Igual que sempre."

Està tan capficat amb les seues cabòries que no s'adona que al seu costat s'asseu un home d'aspecte una mica cansat i trist. El Pere mira preocupat com el seu nét es baralla amb un altre xiquet pel gronxador.

"Podria tenir més o menys la meua edat —pensa quan per fi s'hi fixa, al cap d'una estona— encara que per la fila que fa diria que a aquest paio no li han anat gaire bé les coses."

"Padrí! No en vull més! Té!" —El David arrenca a córrer després de deixar la resta de l'entrepà de formatge a la falda d'en Pere abans que aquest reaccioni, aprofitant que el pobre home no pot anar-li al darrere a la velocitat que li dóna l'energia dels seus cinc anys.

"Ja m'has acabat los quartos! Coi de nen!!! Ja t'arreglarà ton pare!!!"

"Ens haguessin donat per jalar un badall com aquest quan teníem la seua edat... No n'hauríem deixat ni una molla!" —diu l'home de la vora—. "Quan penso que la meua mare anava als safarejos de Lo Castell a rentar la roba dels militars. I tot perquè a canvi li donaven una xocolata aigualida a més no poder... Però ben bo que ho trobàvem! Qui no ha passat gana..."

"Ja ho pot ben dir, senyor. No anem bé." Al cap d'una estona de silenci continua: "Així, pel que dieu vós deveu ser nascut a Lleida, no?"

"Així és. Lleidatà de cap a peus, nascut al carrer Sant Andreu!" —li respon amb una mitja rialla mentre li dóna la mà—. "Em dic Francisco, per servir-lo."

"Jo sóc en Pere. Molt de gust... Voleu dir que de vailets no ens devíem conèixer? Jo sóc del carrer Sant Martí i em sembla que si fa no fa som de la mateixa edat."

“Potser sí... Hi havia colles rivals, eh? Igual ens vam tirar alguna pedrada i tot!!!” —Li respon, i tots dos riuen de bona gana.

El Pere i el Francisco es troben tan a gust xerrant que, com qui no vol la cosa, un dia sí l'altre també, es troben a la plaça i parlen de les seues coses. Això sí, sense deixar de controlar el David, que és una bona peça.

Amb el temps, els dos homes s'agafen confiança, neix una bona amistat que ha començat com aquelles del banc del “si no fos”, però que a poc a poc afavoreix que vagin explicant-se les experiències de tota una vida. Els temes que més els fan gaudir i riure són les entremaliadures de la infantesa: les guerrilles que s'organitzaven al tard, tot pujant per les muralles, per anar a pedregar les parelles que aprofitaven la foscor; també quan tiraven amb les fones a veure qui arribava més lluny o per fer marxar “els enemics”... El fet d'haver crescut a la mateixa zona els uneix encara més i sempre troben coincidències en anècdotes, sensacions i sentiments viscuts. Tot i així, en Pere sempre entreveu en el seu amic un deix de tristesa.

És divendres i el Pere va cap a la plaça per fer petar la xerrada amb el Francisco. Avui va més tranquil, perquè no li cal estar pendent del seu nét: el David té la revisió a cal metge. “Quin descans” —pensa, sentint-se una mica culpable, però alleugerit—. “Aquesta tarda estarem a gust”. I es disposa a esperar l’arribada del seu amic, deixant-se escalfar el rostre pels lleugers raigs de sol d’aquesta primavera que no es decideix a arribar del tot.

El Francisco hi fa cap una mica més tard que de costum. “Au vinga, home!!! Avui que no hem de fer de cangurs m’arribes a misses dites!!!” —li espetega a tall de salutació—. “D’on vénis a aquestes hores?”

“Ja vinc, ja vinc...” —contesta sense gaire esma—. “Que no tinc el dia. Em fan tan mal els ossos que veig la padrina. Quan estic així em foto de mala llet i...”

El Pere intenta animar-lo, sense gaire èxit. No sap què li ronda pel cap al seu company però s’adona que ho està passant malament. “A tu et rosega alguna cosa per dins, no?” —Finalment s’atreveix a dir-li:— “M’ho expliques?”

L’altre calla. Mira el seu voltant com si busqués algun tema per desviar la pregunta directa del seu amic. No li agrada parlar de coses massa personals. La cridòria de la canalla a la plaça, que sempre li ha agradat, avui l’atabala. Fins i tot el sol el molesta. Sent una mena de nosa, una angúnia al mig del pit.

“Està bé... Recordes la zona on cau el que en diuen Llengua de Serp?”

“I tant! Les vegades que hi vaig jugar! T’he contat alguna vegada que per allí vaig trobar unes pedres, unes bales de moro que en dèiem...”

“No m’interrompis, coi!” —diu el Francisco— “No vols que t’expliqui per què estic avui de mala hòstia?”

El Pere es queda parat. No li havia contestat mai així. “Si ho vols, sóc tot orelles.”

I així és com el Francisco explica la seva història del pou.

“Tots els de la colla solíem anar-hi a jugar perquè ens agradava saltar i córrer per allí, ens imaginàvem que els del carrer San Carlos eren els moros i nosaltres els acaçàvem. I el que és la vida, un dia com avui, quinze de maig, vam tenir mala sort”. L’angúnia que comença a pujar-li amunt.

“Cap al final d’aquella tarda el joc va ser saltar amb un gos tot l’herbassar que hi havia per allí, tan lluny com poguéssim. I vinga, un darrere l’altre competint amb el xuquel¹ per veure qui ho feia millor... Què ens havíem de pensar que allí mateix, amagat per la brossa i l’herbam, hi havia un pou. Jo i molts d’altres vam tenir sort però el meu amic, l’Esteve, no. Pobre...”

El Francisco calla uns moments mentre nota aquella nosa que ja li oprimeix la gola. El Pere espera amb respecte que el seu amic es refaci una mica.

“No ens vam adonar que hi havia aquell pou amagat fins que el noi va xisclar mentre hi queia fins al fons... El vam cridar una i una altra vegada, però res. I mira, érem uns nens i no vam saber què fer. Teníem por. Tots estàvem molt espantats perquè els pares ens havien avisat que no hi havíem de fer res a la vora de Lo Castell. Així que, al principi, responíem que no en sabíem res quan el van trobar aaltar.”

“Home, un nen no sap com reaccionar en un cas així. I què va passar al final? El van trobar molt malferit?” —pregunta una mica commogut el Pere.

“Tant de bo! La mare que ens va parir a tots!!! Quan al cap d’unes hores ens vam atrevir a dir la veritat, els grans van córrer cap al pou i el van treure mort. Mort. Ja no hi va haver res a fer.” En aquell moment l’angúnia que sent li surt en forma de llàgrima, que ràpidament s’apressa a eixugar.

---

1. En caló, ‘gos’.